

УДК 342.9:343.98:159.9

DOI 10.33244/2617-4154.2(23).2026.65-74

В. М. Козловський,*аспірант,**Університет сучасних знань***V. M. Kozlovsky,***postgraduate student,**University of Modern Knowledge**email: vladislavkozlovskiy@outlook.com***ORCID 0009-0009-8930-365X**

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПРИЗНАЧЕННЯ ТА ПРОВЕДЕННЯ СУДОВОЇ ЕКСПЕРТИЗИ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ

PROBLEM ISSUES OF APPOINTMENT AND CONDUCT OF FORENSIC EXPERTISE IN THE ADMINISTRATIVE PROCESS OF UKRAINE

У статті досліджено проблемні питання призначення та проведення судової експертизи в адміністративному процесі України. Визначено, що експертиза є важливим процесуальним інструментом використання спеціальних знань, результатом якого є висновок експерта, що оцінюється судом у сукупності з іншими доказами. Акцентовано увагу на тому, що в адміністративному судочинстві експертиза має особливе значення, оскільки сприяє об'єктивній перевірці рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень. Зазначено, що потреба в спеціальних знаннях виникає в податкових, земельних, містобудівних, соціальних, медичних, військових та інших категоріях адміністративних справ. Розкрито значення експертного висновку для встановлення фактичних обставин справи, перевірки обґрунтованості адміністративних рішень і забезпечення ефективного судового захисту особи. Окрему увагу приділено проблемам правильного формулювання питань експерту, визначення меж його компетенції, забезпечення незалежності експертного дослідження та оцінки висновку експерта судом. Підкреслено, що експерт не вирішує правові питання й не підміняє суд, а лише надає професійні відповіді в межах спеціальних знань. Зроблено висновок, що належне застосування судової експертизи в адміністративному процесі сприяє підвищенню якості судового розгляду, зміцненню принципу верховенства права, захисту прав людини та формуванню більш обґрунтованої судової практики в публічно правових спорах.

Ця робота ліцензується відповідно до [Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/).

© Козловський В. М., 2026

Визначено, що експертиза в адміністративному процесі є важливим інструментом встановлення фактичних обставин, перевірки обґрунтованості рішень суб'єктів владних повноважень і забезпечення ефективного судового захисту. Її значення полягає не лише в отриманні висновку експерта, а й у створенні процесуальних умов для справедливого, повного та об'єктивного розгляду адміністративної справи. Належне використання експертизи сприяє підвищенню якості правосуддя, зміцненню довіри до адміністративних судів і реальному утвердженню принципу верховенства права у відносинах між особою та державою.

Ключові слова: *судова експертиза, адміністративний процес, адміністративне судочинство, висновок експерта, спеціальні знання, докази, доказування, суб'єкт владних повноважень, судовий контроль, верховенство права.*

The article examines problematic issues related to the appointment and conduct of forensic examination in the administrative process of Ukraine. It is determined that forensic examination is an important procedural instrument for the use of special knowledge, the result of which is an expert opinion evaluated by the court together with other evidence in the case. Special attention is paid to the fact that in administrative proceedings forensic examination has particular importance, since it contributes to the objective verification of decisions, actions or omissions of public authorities. It is noted that the need for special knowledge may arise in tax, land, urban planning, social, medical, military and other categories of administrative cases. The article reveals the significance of the expert opinion for establishing the factual circumstances of the case, verifying the reasonableness of administrative decisions and ensuring effective judicial protection of an individual. Particular attention is given to the problems of correctly formulating questions for the expert, determining the limits of expert competence, ensuring the independence of expert research and evaluating the expert opinion by the court. It is emphasized that the expert does not resolve legal issues and does not replace the court, but provides professional answers within the scope of special knowledge. The conclusion is made that the proper use of forensic examination in the administrative process contributes to improving the quality of judicial proceedings, strengthening the principle of the rule of law, protecting human rights and forming a more reasoned judicial practice in public law disputes.

It is determined that expertise in the administrative process is an important tool for establishing factual circumstances, verifying the validity of decisions of subjects of power and ensuring effective judicial protection. Its significance lies not only in obtaining an expert opinion, but also in creating procedural conditions for a fair, complete and objective consideration of an administrative case. Proper use of expertise contributes to improving the quality of justice, strengthening trust in administrative courts and the real establishment of the principle of the rule of law in relations between a person and the state.

Keywords: *forensic examination, administrative process, administrative proceedings, expert opinion, special knowledge, evidence, proving, public authority, judicial control, rule of law.*

Постановка проблеми. Судова експертиза в адміністративному процесі є важливим засобом встановлення обставин, які потребують спеціальних знань і мають значення для правильного вирішення справи. Водночас на практиці виникають проблеми, пов'язані з формальним призначенням експертиз, нечітким формулюванням питань експерту та неправильним розмежуванням компетенції експерта і суду. Недостатня якість експертного висновку або його поверхнєве оцінювання судом може призвести до помилкового вирішення публічно правового спору. Саме тому дослідження проблем призначення, проведення та оцінки судової експертизи в адміністративному судочинстві має важливе теоретичне і практичне значення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі питання з теми цієї статті були проаналізовані в роботах таких учених, як Ю. П. Битяк, О. В. Джафарова, Е. А. Зайцева, О. В. Кузьменко, Е. Р. Росинська, Т. В. Сахнова, А. Р. Шляхов, М. Г. Щербаковський та інших вітчизняних і закордонних науковців. У їхніх працях розглядалися загальні засади адміністративного процесу, особливості доказування в адміністративному судочинстві, правова природа судової експертизи, процесуальний статус експерта та значення спеціальних знань у судовому розгляді. Значний внесок цих дослідників полягає у формуванні наукового підходу до розуміння експертизи як складного правового явища, що поєднує спеціальні знання, процесуальну форму та доказове значення.

Водночас окремі аспекти використання судової експертизи саме в адміністративному процесі залишаються недостатньо дослідженими. Зокрема, потребують подальшого аналізу питання меж компетенції експерта, критеріїв оцінки експертного висновку судом, використання експертизи в спорах із суб'єктами владних повноважень, а також співвідношення експертного висновку з іншими доказами у справі. Це зумовлює потребу в подальшому науковому осмисленні ролі судової експертизи в адміністративному судочинстві.

Метою статті є дослідження проблемних питань призначення, проведення та оцінки судової експертизи в адміністративному процесі України, а також визначення її значення для встановлення фактичних обставин справи, забезпечення ефективного судового захисту та підвищення якості адміністративного судочинства.

Виклад основного матеріалу. Адміністративний процес спрямований на судовий захист прав, свобод та інтересів особи в публічно-правових відносинах, де однією зі сторін зазвичай є суб'єкт владних повноважень. У таких справах суду нерідко потрібно з'ясувати обставини, які неможливо повно й об'єктивно встановити лише на підставі письмових доказів, пояснень сторін або показань свідків. Саме тому важливого значення набуває використання спеціальних знань, що реалізується через призначення та проведення судової експертизи.

Судова експертиза в адміністративному процесі є одним із засобів доказування, за допомогою якого суд отримує професійне дослідження об'єктів, явищ або процесів, що мають значення для правильного вирішення адміністративної справи. Її застосування є доцільним у тих випадках, коли предмет спору пов'язаний із питаннями бухгалтерського обліку, оподаткування, будівництва, землеустрою, медицини, техніки, почеркознавства, товарознавства чи іншими сферами, що потребують спеціальної підготовки. У цьому контексті експертиза є не самостійним способом вирішення спору, а процесуальним інструментом, який допомагає суду встановити фактичні обставини справи.

Поняття судової експертизи закріплено в Законі України «Про судову експертизу» від 25 лютого 1994 року № 4038-ХІІ, відповідно до якого судова експертиза є дослідженням на основі спеціальних знань у галузі науки, техніки, мистецтва, ремесла тощо об'єктів, явищ і процесів з метою надання висновку з питань, що є або будуть предметом судового розгляду [1]. Цей Закон також визначає правові, організаційні й фінансові основи судово-експертної діяльності, спрямованої на забезпечення правосуддя незалежною, кваліфікованою та об'єктивною експертизою.

У Кодексі адміністративного судочинства України від 6 липня 2005 року № 2747-ІV експертиза розглядається через інститут доказування. Зокрема, доказами в адміністративному судочинстві є будь-які дані, на підставі яких суд установлює наявність або відсутність обставин, що обґрунтовують вимоги й заперечення учасників справи, а такі дані встановлюються, зокрема, висновками експертів [2]. Окремо Кодекс визначає висновок експерта як докладний опис проведених експертом досліджень, зроблені за їхніми результатами висновки та обґрунтовані відповіді на питання, поставлені перед експертом.

У правовій доктрині поняття судової експертизи розглядається не лише як окрема процесуальна дія, а як складне правове явище, що поєднує пізнавальний, доказовий та організаційний елементи. Один із підходів полягає в тому, що судова експертиза трактується як форма використання спеціальних знань у судовому процесі. За такого розуміння основна увага зосереджується на діяльності експерта, який досліджує певні об'єкти, документи, явища чи процеси та надає суду обґрунтований висновок з питань, що виходять за межі загальних правових знань судді [3].

Інший підхід пов'язує судову експертизу із засобом доказування. У цьому випадку акцент робиться не стільки на самому дослідженні, скільки на його процесуальному результаті – висновку експерта, який набуває значення доказу у справі. Такий висновок не має наперед установленої сили, однак може істотно впливати на встановлення фактичних обставин, особливо тоді, коли спір стосується медичних, технічних, економічних, військово-лікарських або інших спеціальних питань [4].

Окремі науковці також пропонують розглядати експертизу в організаційно-інституційному аспекті, тобто як діяльність спеціалізованих експертних установ та експертів, які забезпечують правосуддя професійними знаннями. Такий підхід є важливим, оскільки якість експертного висновку залежить не лише від процесуального порядку призначення експертизи, а й від рівня підготовки експерта, його незалежності, матеріально-технічного забезпечення та дотримання методик проведення дослідження [5].

Отже, у межах **адміністративного процесу експертиза** має розглядатись як процесуальна форма використання спеціальних знань, результатом якої є висновок експерта. Саме цей висновок надалі оцінюється судом разом з іншими доказами у справі. Залежно від характеру питань, що потребують спеціального дослідження, у науковій літературі та практиці виокремлюють різні види судових експертиз: почеркознавчу, технічну, економічну, будівельно-технічну, земельно-технічну, товарознавчу, медичну, психологічну та інші. Більш детально питання підготовки, призначення і проведення судових експертиз урегульовані Інструкцією про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень, затвердженою наказом Міністерства юстиції України від 8 жовтня 1998 року № 53/5 [6].

Треба акцентувати увагу на тому, що адміністративне судочинство має специфічну природу, оскільки його предметом є спори у сфері публічно-правових відносин, де однією зі сторін зазвичай є суб'єкт владних повноважень. У таких справах суд перевіряє не лише формальну відповідність рішення, дії чи бездіяльності органу влади закону, а й обґрунтованість прийнятого управлінського рішення, його відповідність фактичним обставинам, принципам пропорційності, добросовісності, розсудливості та верховенства права. Саме тому експертиза має значення не як додатковий формальний елемент процесу, а як один із способів забезпечення об'єктивного встановлення фактів, що мають істотне значення для правильного вирішення адміністративної справи.

Участь експерта в адміністративному процесі пов'язана з тим, що суддя, володіючи правовими знаннями, не завжди може самостійно оцінити спеціальні питання технічного, медичного, економічного, будівельного, земельного чи іншого характеру. Наприклад, для вирішення спору щодо правильності податкових нарахувань може бути необхідним аналіз бухгалтерських документів, первинної фінансової звітності, господарських операцій та розрахунків. У спорах щодо містобудівної діяльності може виникати потреба у встановленні технічного стану об'єкта, відповідності будівельних робіт проектній документації або державним будівельним нормам. У справах щодо соціального захисту чи проходження служби значення можуть мати медичні показники, ступінь втрати працездатності, причинний зв'язок між ушкодженням здоров'я та виконанням службових обов'язків. У кожному з таких випадків експертне дослідження допомагає суду отримати об'єктивну інформацію, без якої правове оцінювання спору було б неповним.

В адміністративному процесі експертиза виконує декілька взаємопов'язаних функцій. Насамперед вона має доказове значення, оскільки її результатом є висновок експерта, що використовується судом під час встановлення обставин справи. Водночас експертиза виконує пізнавальну функцію, оскільки дає змогу дослідити ті обставини, які не можуть бути належно з'ясовані лише на підставі пояснень сторін або письмових документів. Крім того, вона має гарантійний характер, адже сприяє захисту прав особи в спорі з органом публічної влади.

Підставою для використання експертизи є наявність обставин, які входять до предмета доказування й потребують спеціальних знань. Тому суд не повинен призначати експертизу формально, лише через наявність відповідного клопотання сторони. Перед призначенням експертизи суд має оцінити, чи справді поставлені питання мають значення для справи, чи належать вони до сфери спеціальних знань, чи неможливо встановити відповідні обставини іншими доказами. Якщо певне питання може бути вирішене за рахунок правового аналізу, воно не повинно передаватися експерту, оскільки правова оцінка належить виключно до компетенції суду. Такий підхід узгоджується із загальними положеннями Кодексу адміністративного судочинства України щодо доказів та доказування [2].

Важливе значення має правильне формулювання питань експерту. Питання мають бути чіткими, конкретними, логічно пов'язаними з предметом спору та такими, що можуть бути вирішені за допомогою спеціальних знань. Недопустимо ставити перед експертом питання про законність рішення суб'єкта владних повноважень, правомірність поведінки сторін або наявність чи відсутність порушення права. Наприклад, у податковій

справі експерту можна поставити питання про документальне підтвердження певних господарських операцій, але не можна доручати йому вирішити, чи є податкове повідомлення-рішення законним. У будівельній справі експерт може встановити технічні характеристики об'єкта або відповідність робіт проєктній документації, однак остаточний висновок щодо правомірності припису контролювального органу робить суд [7].

Процесуальне значення експертизи також залежить від повноти матеріалів, які надаються експерту. Якщо експерт досліджує неповний обсяг документів або не має доступу до відповідних об'єктів, його висновок може бути непереконливим або обмеженим. У такому разі виникає ризик, що суд отримає формально оформлений документ, який фактично не дає відповіді на важливі питання справи. Тому суд повинен забезпечити, щоб експерту були надані всі необхідні матеріали, а сторони мали можливість висловити свої міркування щодо переліку документів, об'єктів дослідження та змісту поставлених питань. Це відповідає принципам змагальності та офіційного з'ясування всіх обставин адміністративної справи.

У цьому контексті особливого значення набуває межа між спеціальними знаннями експерта і правовою компетенцією суду. Експерт не є учасником правозастосування у тому самому розумінні, що й суд. Він не вирішує спір, не встановлює юридичну відповідальність і не визначає, чи підлягає позов задоволенню. Його завдання полягає у професійному дослідженні конкретних об'єктів або явищ та наданні обґрунтованих відповідей у межах поставлених питань. Суд зі свого боку оцінює висновок експерта разом з іншими доказами й на основі всієї сукупності матеріалів справи ухвалює рішення. Саме так забезпечується баланс між спеціальним знанням і судовим розсудом.

Висновок експерта не має наперед установленої сили для суду. Це означає, що суд не зобов'язаний автоматично покладати його в основу рішення лише тому, що він складений особою зі спеціальними знаннями. Суд повинен перевірити, чи є висновок повним, логічним, послідовним, чи відповідає він поставленим питанням, чи не суперечить іншим доказам у справі, чи містить належне обґрунтування проведеного дослідження. Якщо висновок є неповним, незрозумілим або викликає сумніви, суд може призначити додаткову або повторну експертизу. Такий механізм є важливою гарантією достовірності доказової інформації та захисту учасників процесу від можливих помилок експертного дослідження.

Додаткова експертиза доцільна тоді, коли первинний висновок потребує уточнення або не містить відповідей на всі поставлені питання. Повторна експертиза призначається у випадках, коли виникають обґрунтовані сумніви щодо правильності або об'єктивності попереднього висновку. В адміністративному процесі це має особливе значення, оскільки наслідком неправильного експертного висновку може бути не лише процесуальна помилка, а й порушення права особи на соціальну виплату, пенсію, компенсацію, земельну ділянку, підприємницьку діяльність або інше благо, яке захищається в судовому порядку. Тому суд повинен уважно ставитися до якості експертного дослідження й не обмежуватися формальною наявністю висновку в матеріалах справи.

Участь сторін у призначенні та оцінці експертизи є проявом принципу змагальності. Учасники справи можуть заявляти клопотання про призначення експертизи, пропонувати кандидатуру експерта або експертної установи, формулювати питання, подавати

заперечення щодо питань іншої сторони, знайомитися з висновком експерта, ставити питання експерту в судовому засіданні та просити про призначення додаткової чи повторної експертизи. Проте остаточне рішення щодо необхідності експертизи, кола питань і процесуального порядку її проведення приймає суд. Це дає змогу запобігти ситуаціям, коли експертиза використовується не для встановлення істини, а для затягування процесу або створення переваги однієї сторони.

Окремої уваги потребує питання незалежності експерта. Експерт має діяти не в інтересах сторони, яка ініціювала проведення експертизи, а в інтересах правосуддя. Його висновок повинен ґрунтуватися на спеціальних знаннях, об'єктивному дослідженні та відповідних методиках. Будь-яка зацікавленість експерта в результаті справи, залежність від сторони чи порушення методики дослідження може поставити під сумнів доказову цінність висновку. Саме тому законодавство про судову експертизу приділяє увагу вимогам до експертної діяльності, її організаційним засадам і гарантіям об'єктивності [1].

Особливо складним є питання використання експертних висновків у справах, де адміністративний орган уже приймав рішення на підставі певного спеціального документа. Наприклад, у спорах щодо соціального захисту або проходження служби підставою для управлінського рішення можуть бути висновки медичних комісій, акти службового розслідування, документи військово-лікарських комісій чи інші спеціальні матеріали. У таких випадках суд має визначити, чи є відповідний документ належним доказом, чи достатньо він обґрунтований, чи не потребує він перевірки через призначення судової експертизи. Це важливо, оскільки адміністративний орган не повинен самотійно і довільно тлумачити спеціальні медичні чи технічні дані, якщо від них залежить реалізація прав особи.

У податкових та митних спорах експертиза може мати вирішальне значення для перевірки правильності розрахунків, вартості товарів, реальності господарських операцій, відповідності документів вимогам обліку [8]. Водночас суд повинен відмежовувати економічне дослідження від правової оцінки податкових наслідків. Експерт може підтвердити або спростувати певні розрахункові показники, але висновок про наявність податкового правопорушення, правомірність донарахування чи законність рішення контролюючого органу залишається за судом. Саме так забезпечується правильне співвідношення між спеціальними знаннями та судовою функцією.

У земельних і містобудівних спорах експертиза часто допомагає встановити факти, які неможливо з'ясувати лише з тексту адміністративного акта [7]. Це можуть бути межі земельної ділянки, фактичне користування землею, відповідність технічної документації, наявність накладення меж, стан об'єкта будівництва, відповідність проєктним рішенням або нормативним вимогам. У таких категоріях справ висновок експерта дає змогу суду перевірити, чи мав суб'єкт владних повноважень достатні фактичні підстави для прийняття рішення. Відтак експертиза сприяє не лише встановленню фактичних обставин, а й ефективному судовому контролю за діяльністю публічної адміністрації.

Важливо враховувати, що експертиза в адміністративному процесі має бути спрямована на досягнення справедливого балансу між інтересами особи й публічним інтересом. З одного боку, суд не може безпідставно відкидати позицію органу влади,

якщо вона ґрунтується на належних спеціальних даних. З іншого боку, суд не повинен формально погоджуватися з висновками чи розрахунками суб'єкта владних повноважень лише через його офіційний статус. Саме експертиза дозволяє перевірити фактичну основу адміністративного рішення і визначити, чи відповідає вона вимогам об'єктивності та розумності.

Проблемним аспектом залишається тривалість проведення судових експертиз. У складних адміністративних справах експертне дослідження може потребувати значного часу, особливо якщо йдеться про значний обсяг документів або потребу в комплексному аналізі. Водночас надмірне затягування експертизи може негативно впливати на право особи на розгляд справи в розумний строк. Тому важливим є належне процесуальне управління з боку суду, своєчасне визначення питань, надання повного обсягу матеріалів експерту та контроль за дотриманням розумних строків проведення дослідження.

Ще однією проблемою є різний рівень якості експертних висновків. Переконливий висновок має містити зрозумілий опис проведеного дослідження, вказівку на використані методи, логічне обґрунтування відповідей та зв'язок між дослідженими матеріалами і підсумковими висновками. Якщо ж висновок є надто загальним, не містить пояснення методики або не дає чіткої відповіді на поставлені питання, його доказове значення зменшується. У такій ситуації суд повинен не механічно посилатися на експертизу, а критично оцінювати її зміст і за потреби використовувати передбачені законом процесуальні засоби для усунення недоліків.

Сучасний розвиток адміністративних правовідносин зумовлює появу нових напрямів експертних досліджень. Цифровізація публічного управління, електронні реєстри, автоматизовані інформаційні системи, електронні документи та цифрові підписи дедалі частіше стають предметом спорів. Це підвищує значення комп'ютерно-технічних та інших спеціальних експертиз, які дають змогу перевірити достовірність електронних даних, їхнє походження, цілісність і можливість використання як доказів. У майбутньому саме цей напрям може стати одним із найбільш важливих для адміністративного судочинства, оскільки діяльність органів влади дедалі більше переходить у цифрову форму.

Не менш важливим є розвиток комплексних експертиз. У багатьох адміністративних справах одне питання неможливо повно дослідити в межах лише однієї галузі знань. Наприклад, спір щодо компенсаційної виплати може одночасно вимагати медичного, документального та економічного аналізу. Спір у сфері будівництва може поєднувати технічні, земельні та оцінні аспекти. Комплексна експертиза дає змогу сформулювати більш повне уявлення про обставини справи, однак вона потребує узгодженої роботи експертів різних спеціальностей та чіткого визначення меж компетенції кожного з них.

Оцінюючи роль експертизи, потрібно підкреслити, що вона не звільняє сторони від обов'язку належної обґрунтовувати свої вимоги та заперечення. Позивач повинен пояснити, які саме обставини потребують спеціального дослідження й чому без експертизи неможливо захистити його право. Відповідач, якщо ним є суб'єкт владних повноважень, має довести правомірність свого рішення, дії чи бездіяльності та надати документи, на яких ґрунтувалася його позиція. Експертиза не замінює доказову активність сторін, але може істотно посилити можливість суду встановити фактичну основу спору.

Козловський В. М. Проблемні питання призначення та проведення судової експертизи в адміністративному процесі України

Значення експертизи в адміністративному процесі також проявляється у підвищенні якості судового рішення. Обґрунтоване судове рішення має спиратися не лише на правильне тлумачення норм права, а й на достовірно встановлені фактичні обставини. Якщо ці обставини мають спеціальний характер, експертиза допомагає суду уникнути припущень і формального підходу. У результаті рішення стає більш аргументованим, переконливим і стійким під час перегляду в апеляційній чи касаційній інстанції.

З погляду верховенства права експертиза сприяє реальному, а не декларативному судовому контролю за діяльністю публічної адміністрації. Орган влади не може обмежитися посиланням на власні розрахунки, службові документи або внутрішні висновки, якщо їх достовірність оспорується і має значення для прав особи. Суд, використовуючи експертизу, отримує можливість перевірити такі дані за допомогою незалежного спеціального дослідження. Це посилює довіру до судового процесу й забезпечує більш ефективний захист особи від можливих помилок або зловживань з боку адміністрації.

Висновок. Підводячи висновок викладеному, варто зазначити, що подальше вдосконалення інституту судової експертизи в адміністративному процесі має відбуватися в кількох напрямках. По-перше, потрібно забезпечувати чіткість процесуального порядку призначення експертиз і формулювання питань експертам. По-друге, важливим є підвищення якості експертних висновків, їх наукової обґрунтованості та зрозумілості для суду. По-третє, потрібно посилювати гарантії незалежності експертів і запобігати будь-якому впливу на їхню професійну діяльність. По-четверте, актуальним є розвиток спеціалізованих напрямів експертизи, пов'язаних із цифровими доказами, публічними фінансами, військовою сферою, соціальним захистом і містобудуванням.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про судову експертизу : Закон України від 25 лютого 1994 р. № 4038-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 28. Ст. 232.
2. Кодекс адміністративного судочинства України : Закон України від 6 липня 2005 р. № 2747-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 35–36, № 37. Ст. 446.
3. Беззубов Д. О., Алієв Р. В., Возник М. В. Нормативно-правове регулювання судово-експертної діяльності в Україні в умовах війни. *Dictum factum*. 2024. № 2 (16). С. 325–340. DOI : <https://doi.org/10.32703/2663-6352/2024-2-16-325-340>
4. Бондаренко-Берегович В. Б. Судово-експертна діяльність в Україні під час дії правового режиму воєнного стану. *Ерліхівський журнал*. 2024. № 9. С. 18–25. DOI : <https://doi.org/10.32782/ehrlichsjournal-2024-9.03>
5. Смолин Я. В., Василенко С. Р. Нормативно-правове регулювання судово-експертної діяльності в Україні в умовах війни. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. Серія юридична*. 2025. Вип. 45. С. 667–674. DOI : <https://doi.org/10.5281/zenodo.17349378>
6. Про затвердження Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень : наказ Міністерства юстиції

України від 08 жовтня 1998 р. № 53/5, зареєстрований у Міністерстві юстиції України 03 листопада 1998 р. за № 705/3145. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#Text>

7. Про архітектурну діяльність : Закон України від 20 травня 1999 р. № 687-XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 31. Ст. 246. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/687-14#Text>

8. Податковий кодекс України : Закон України від 02 грудня 2010 р. № 2755-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 13–14, № 15–16, № 17. Ст. 112. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>

Дата надходження 30.04.2026

Дата прийняття 06.05.2026

Дата рекомендації 28.05.2026

Дата публікації 30.06.2026